

AHMAD YUGNAKIY DIDAKTIK ADABIYOT NAMOYANDA

*Eshnayeva Feruza Qarshiyevna**Samarqand davlat chet tillar instituti**akademik litseyi ona tili va**adabiyot fani o'qituvchisi**e-mail:eshnayevaf@gmail.com**tel.raqami:+998906002487*

Annotatsiya: ushbu maqolada XII–XIII asr turkiy va o'zbek adabiyoti namoyandalaridan biri bo'lgan Ahmad Yugnakiy ijodi va uning didaktik adabiyotdagi o'rni tahlil qilinadi. Maqolada shoirning asarlaridagi axloqiy-tarbiyaviy g'oyalar, xalqona uslub, ruboiy va nasihatnoma janrlaridagi didaktik maqsadlar yoritilgan. Ahmad Yugnakiy ijodining bugungi ma'naviy tarbiya va madaniy merosdagi ahamiyati ham ochib berilgan.

Kalit so'zlar: Ahmad Yugnakiy, didaktik adabiyot, axloqiy-odobiyy g'oyalar, xalqona uslub, tarbiya, nasihatnoma, ruboiy.

Didaktik adabiyot insonni axloqiy va ma'naviy jihatdan tarbiyalashga qaratilgan asarlar majmui sifatida tarix davomida muhim rol o'ynagan. O'zbekiston va turkiy xalqlar adabiyotida bu janr juda qadrlidir. Shu jihatdan, Ahmad Yugnakiy XII–XIII asrlarda yashab ijod qilgan buyuk shoir va didaktik adabiyot namoyandasi sifatida ajralib turadi. Uning ijodida xalq hayoti, axloqiy qadriyatlar, inson tarbiyasiga oid g'oyalar markaziy o'rinni egallaydi. Ahmad Yugnakiy ruboiy, qasid va nasihatnoma shaklidagi didaktik asarlari orqali o'quvchini ma'naviy yetuklikka chorlaydi. Ushbu maqolada shoir ijodining didaktik jihatlari, tarbiyaviy ahamiyati va ularning bugungi zamondagi o'rni atroflicha tahlil qilinadi.

Ahmad Yugnakiy XII–XIII asrlarda yashagan va turkiy xalqlar adabiyotida didaktik janrning yorqin namunasini yaratgan shoir hisoblanadi. U o'z davrining ijtimoiy va ma'naviy muammolarini o'z asarlarida yoritgan, xalq hayotidagi axloqiy va ma'naviy qadriyatlarni targ'ib qilgan. Shoir ijodi xalqona va sodda tilda bo'lib, murakkab falsafiy iboralar kam ishlatilgan. Shu sababli uning ruboiy va nasihatnoma shaklidagi asarlari keng qatlamlar tomonidan tushunib qabul qilingan. Ahmad Yugnakiy ijodining asosiy maqsadi insonni to'g'ri xulq-atvor, halollik, sabr, kamtarlik va hurmat kabi fazilatlarni o'zlashtirishga undashdir.

Ahmad Yugnakiy asarlarining didaktik xususiyatlari:

1. Axloqiy-tarbiyaviy g'oyalar: Ahmad Yugnakiy asarlarida axloqiy masalalar markaziy o'rinni egallaydi. Shoir insonni:

- halollik va adolatga,

- hurmat va sadoqatga,
- sabr-toqat va kamtarlikka,
- o‘zini va boshqalarni qadrlashga chaqiradi.

Ushbu g‘oyalar o‘quvchiga tushunarli va sodda tilda yetkaziladi, bu esa didaktik asarlarining samaradorligini oshiradi.

2. Xalqona uslub: Yugnakiy ijodida badiiy uslub sodda, ravon va xalqona bo‘lib, murakkab arabcha yoki forscha iboralar kam uchraydi. Bu holat didaktik asarlarining keng auditoriya tomonidan qabul qilinishini osonlashtiradi. Shu jihatdan, Ahmad Yugnakiy ruboiylari va nasihatnomalari o‘quvchi qalbiga tez yetib boradi.

3. Nasihatnoma va ruboiylar: Ahmad Yugnakiy asarlarining asosiy qismi nasihatnoma va ruboiy shaklida bo‘lib, ular o‘quvchiga ma’naviy tarbiya berish maqsadida yozilgan. Ruboiylar qisqa va lo‘nda bo‘lishiga qaramay, mazmunan chuqurdir va insonning hayotiy va axloqiy kamolotiga xizmat qiladi. Nasihatnomalarda esa shoir turli ijtimoiy va axloqiy masalalarni yoritib, o‘quvchini hayotiy tajriba asosida tarbiyalaydi.

4. Axloqiy hikmat va hayotiy tajriba: Ahmad Yugnakiy ruboiy va nasihatlarida hayotiy misollar va hikmatlarga ko‘p murojaat qiladi. Bu o‘quvchiga faqat nazariy bilim bermaydi, balki hayotiy vaziyatlarda to‘g‘ri xulq-atvorni shakllantirishga yordam beradi. Shu jihatdan, shoirning ijodi zamonaviy tarbiya jarayonida ham dolzarb ahamiyatga ega.

Didaktik adabiyotdagi o‘rni va tarbiyaviy ahamiyati: Ahmad Yugnakiy ijodi orqali yosh avlodni axloqiy tarbiyalash, insoniy fazilatlarni singdirish va jamiyatda ma’naviy madaniyatni shakllantirish mumkin. U o‘z asarlarida insonni nafsni jilovlashga, adolat va halollikni qadrlashga, hurmat va kamtarlikka undaydi. Shu jihatdan, Ahmad Yugnakiy didaktik adabiyotning muhim namoyandasi sifatida tarixda o‘z o‘rnini topgan.

Zamonaviy ahamiyati: Bugungi kunda globallashuv davrida yoshlarning ma’naviy tarbiyasiga alohida e’tibor qaratilmoqda. Ahmad Yugnakiy ijodi zamonaviy ma’naviy tarbiya tizimida ham foydali bo‘lib, quyidagi jihatlarda ahamiyat kasb etadi:

- Yoshlarni axloqiy qadriyatlar ruhida tarbiyalash;
- Halollik, sadoqat, sabr-toqat va kamtarlik fazilatlarini shakllantirish;
- Xalqona madaniyat va milliy qadriyatlarni targ‘ib qilish;
- Hayotiy qarorlarni ongli va ma’naviy yetuk asosda qabul qilishga undash.

Xulosa qilib aytganda, Ahmad Yugnakiy ijodi didaktik adabiyotning yorqin namunasidir. Uning ruboiy, nasihatnoma va boshqa asarlarida axloqiy-tarbiyaviy g‘oyalar markaziy o‘rinni egallaydi. Shoir ijodi yoshlarni ma’naviy yetuklikka, insoniy fazilatlarni rivojlantirishga chorlaydi. Shu sababli Ahmad Yugnakiy merosi bugungi kunda ham tarbiyaviy va ma’naviy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Ahmad Yugnakiy. **Tanlangan asarlar.** — Toshkent: Fan nashriyoti, 2007.
2. Karimov I. **O‘zbekiston didaktik adabiyoti tarixi.** — Toshkent: Ma’naviyat, 2010.
3. Qosimov B. **Mumtoz adabiyot va tarbiya.** — Toshkent: Sharq, 2012.
4. Fitrat A. **O‘zbek adabiyoti namunalari.** — Toshkent: O‘qituvchi, 1993.
5. Abdurahmonov A. **Tasavvuf va badiiy tafakkur.** — Toshkent: Fan, 2004.
6. To‘xtasinov U. **Tasavvuf falsafasi va didaktik adabiyot.** — Toshkent: Akademnashr, 2010.
7. Valixo‘jayev B. **O‘zbek mumtoz adabiyoti tarixi.** — Toshkent: Universitet, 2001.